

4 Супулары юзюн «ачыв»

5 Кинодагы бусурманлар

7 Охувчуну шиърусу

НА КУМЫККОМ ЯЗЫКЕ

БУСУРМАНЛАНЫ РУГЪАНИ - ЯРЫКЪЛАНДЫРЫВ ГАЗЕТИ

Адам оьлтюрювлер токъталмай

Къызлар районда ишлейген муаллим Ильяс гъажи Жахфаровну оьлтюрген

Абдул-Азиз Мичигишев.

Бусурманланы оьлтюрювлери токъталмай. Узакъ заман да гетмей, Дагъыстанны ер-еринде бир гюнагъсыз адамланы оьлтюрелер. Аллагъгъа къуллукъ этмеге, Пайхаммарны * ёлуна, яхшылыкъгъа, рагъмудукъгъа чакъырагъанланы оьлтюрелер. Олагъа суд гесилмей, ахтарывлар этилмей, оланы янгыз бир «айыбы» бар – Аллагъгъа гъакъ юреги булан берилип, дюньялыкъгъа къарамай къуллукъ этегенлик. Гъакъкъатда душманлар ол адамлагъа уллу савгъат эте. Шагъит даражада жанын къурбан этмек кимге де тюшеген насип тююл. Адам оьлтюрювчулер оьзлер сама да билеми экен не затгъа къуллукъ этегенин, не сюегенин? Бизин къоркъут-

Намарт душманлар террорчудукъну маънасы ёкъну англамайлы, оьз нас ишин этмеге токътатмай. Муна, 9-нчу мартда, тангда, сагъат дёртде, оьзюню уьюнде Къызлар райондагы Ясная Поляна деген юртда яшайгъан муаллим Ильяс гъажи Жахфаровну жанын къыйдылар.

Ильяс гъажи дин агълюде тувгъан, гиччиден Аллагъгъа къуллукъ этмеге уьйренген болгъан. Ата-анасы ону илмугъа уьйретген, алимлени алдында охутгъан. Оьсгенде буса, билим алывун узатмагъа сююп, Ильяс гъажи ислам институтгъа охумагъа тюше.

Булай ва оьзге адамланы не саялы оьлтюре экен? Оьлтюрелер кимлени яшавундан айырагъанын билеми экен? Билмей буса, олагъа, масала, Ильяс гъажи нечик адам болгъаныны гъакъ-

Костекли шайых Хасболат апенди

Хасболат-апендини къабур

Дагъыстанда бырын заманлардан берли охутгъан, терен билимли адамлар кеп болгъанны барыбыз да эшитгенбиз. Олар къайсы якъдан да, дин илмудан да, оьзге илмулардан да уллу оьрлюкlege этишген, бусурман дюньяда да айтылгъан, тыш пачалыкъларда да дарс берген. Шо гъакъда да узун кълакъдан эшитгенбиз. Гертиден де алимлер, шайыхлар, валилер бизин ватаныбызда кеп болгъан.

Амма шоланы атларын, олар къайдан болгъанын, не ерлерде чалышгъанын билелер кепню экен? Архивлерде ишлейген алимлерибизден къайры, оьзге халкъыбыз оланы атларын да билмей, не иш булан белгили болгъанын да англамай. Машгъюр ата-бабаларыбызны варислигин тас этген десек къоьдуров болмас. Тек, заманлар алышынып, адамларда тарихге, динге байлавлу иштагъ уяна. Бизин чи уллатабыз булай алим болгъан, юртубузда олай шайых яшагъан деп, уллуларыбыз айтып гетген сёзлени эсибизге алабыз, тек шондан къайры дагы бир зат билмейгенге мюкюр болма тюше. Бай варислигибизни унутгъаныбызгъа, тас этгенибизге савлай халкъ айыплыдыр. Эреволюлю уланларыны атларын, халкъыны оьктемлигин ерге ургъандай болмаймы, оланы болмагъандай унутса?! Яхшы чы эс табып, геч буса да, бу якъгъа да агъамият бермеге башлагъаныкъ. Хотгъап, тютюп дегенлей унутулуп барагъан, гъатта унутулгъан атланы арагъа чыгъармагъа, халкъгъа къайтармагъа башлагъанбыз.

Башлагъанбыз десек де, бу масъаланы уьстюнде ишлейгенлени атлары бирэки тююл эсе ёкъ. Оланы сёзлерине гёре буса, арагъа чыгъармагъа буса кеп зат бар (хыйлы-хыйлы китапланы, къользывланы яллатып ёкъ этген буса да). Масала, редакцияда артдагы гюнлерде белгили болгъан кюйде, къумукъланы бырынгы юрту

Костекде Хасболат апенди дейген белгили шайых, накъшубанди тарикъатны устазы яшагъан болгъан.

Айып буса да, булай уллу даражалы адамны гъакъында билмейгенибизге мюкюр болма тюше. Хасболат шайых деген адам болгъанны чы эшитген эдик, тек ону гъакъында шу деп айтма чакъы зат билмейгенибиз, озокъда, яхшы тююл. Бир нече йыл алда Магъачкъалагъа тийип турагъан Ленингент посёлокгъа Хасболатюрт деп ат такъамагъа сюегенин де биле эдик, тек арты гелмей къалды.

Чиркейли Сайт апенди устазны «Назмаби» деген китабында да Хасболат апендини аты эсгериле. Ол Сайфулла Къадини охутгъан деп айтыла. Шо китапда язылгъан кюйде, Хасболат апенди оьзю билегенин Сайфулла къадиге толу кюйде уьйретген сонг, охувун узатмагъа ону Троицк шагъарда яшагъан Магъамматзакир устазгъа йиберген болгъан.

Дёргелили алим Назир юз йыллар алда чыкъгъан оьзюню «Нухат ад альхам фи таражжим улама Дагъыстан» деген китабында («Дагъыстан алимлени таржумалы (биографиясы) гъалларындан эсни гезевю») эки юз алимлени арасында Хасболат апендини гъакъында да гиччирек маълумат берген. Шогъар гёре, Хасболат апендиге иджаза (устазлыкъгъа ихтияр) Магъмут аль-Асмали шайых берген болгъан ва Хасболат апендини алдында аты айтылгъан Сайфулла Къади дейген белгили алим, шайых охутгъан. Дёргелили Назир язагъан кюйде, Хасболат апенди гъижрагъа гёре, 1312-нчы йыл (гъалиги миляди рузнама булан шо 1894-95-нчи йыллагъа рас геле) оьлген. Гертиден де, Костек къабурлардагы Хасболат апендини сынташында ону оьлген йылы деп 1312-нчи йыл гёрсетилген. Тувгъан йылы буса белгисиз.

ма сама да къарамаймы экен? Гюнагъы ёкъланы оьлтюрмеге къоркъмайгъанлар, башгъалар олардан осал деп ойлашамы экен? Ислам динни йймагъа къоркъмайгъанлар, намартланы арасында яшама къоркъмайгъанлар, оланы къангъа батгъан къолундан оьлме де къоркъмас. Эгер де вагъшилерден къоркъув яда тартыныв болгъан эди буса, янгыз гележекни гъайын этив болгъан эди буса, оьлтюрме де, къоркъутма да адам къалмас эди: гъар ким башын алып къачар эди яда пысы чыкъмай иннемей турар эди.

ында айтайыкъ. Ону таныгъанлар, ол нечик яшавдан гетгенини билгенде: «Муну да не саялы оьлтюрген?! Бу чу вали йимик адам эди!» – деп гъалеклене. Шо саялы оьлтюрме де оьлтюрелер. Вагъшилер яман адамлагъа зарал гелтирмей. Ильяс гъажини гъакъында, ону булан бирче ДИУ-да ишлеген завуч Магъмутафанди Думалаев булай айта:

– Бу пашман хабарны эшитгенде, гёзьяшларымны токътатып болмадым. Ильяс гъажи Аллагъдан къоркъуву булан белгили эди. ►► 3

Устьюнлюкню Байрагъын къакъгъан игит яшавдан гетген

Тарихибизни лап макътавлу девюрюнде гъыз къойгъан игитибиз 94 йыллыкъ чагъында герти дюнъягъа гечдю. 1945-нчи йылны май айында Абдулгъаким гъажи Исмайылов Рейхстагны башына Устьюнлюкню Байрагъын къакъгъан болгъан. Исмайыловну этген бу игитлиги янгыз 1996-нчы йыл арагъа чыгъа.

Хасавюрт районда озлени якълъысы гёрсетген игитликни гъакъында биле эди буса да, шо гъакъда генг кюйде янгыз 90-нчы йылларда белгили бола.

Чагъаротарлы Абдулгъаким гъажи давгъа 19 йыллыкъ чагъында гете. Разведчик Исмайылов кёбюсю ерлерде дав эте туруп гелген, Одессаны азат этген, Сталинрад учунгъу урушларда къан тёккен.

Россияны Игитин ата юртундагъы къабурларда гёме ва, бусурман динге гёре, яслар, йылавлар этилмей ону сабурлукъ кюйде ахыр ёлгъа йибере.

Ватанына гъалал къуллукъ этген бу адам гъакъ юрекден Аллагъа да берилген болгъан, намаз къылгъан. Россияны Игити деген орденни алмакъ учун ону Кремлге чакъыргъанда, ол шонда бармай, неге туюл гъаж къылывун артгъа салмагъа соймеген болгъан. Дагъы не айтарсан, ол жанын намаз къылагъанда берген буса? Булай насипли ахыр кимкимге де болмай! Абдулгъаким гъажи сав заманында атын оър этип, абур-сый этгенни соймей, саламатлыкъ эте эди буса да, району ёлбашчылары Хасавюрт шагъардагъы бир орамгъа ону атын къоя.

Сав дюнъягъа белгили суратда – Устьюнлюкню Байрагъы Рейхстагны башында елпиллей. Амма шо суратда, тарих китапларда язылгъан йимик Егоров булан Кантария болмагъанны гъакъында кёплер билме де билмейдир. Гъакъыкъатда шо суратдагъы уьчёв Абдулгъаким гъажи Исмайылов, Алексей Ковалёв, Леонид Горычев болгъанлар.

Оъмюрюню ичинде болгъан лап агъамиятлы урушну – май айдагъы Берлинни гъужумун – чагъаротарлы сержант гъар минутна ерли эсинде сакълагъан болгъан: янгур йимик явагъан гюллени тубюнде Рейхстагга багъып чапгъын этгени, фашистлеге гранатлар ташлап, бинаны уьстюне минмеге бажаргъан кюю.

Давдан сонгъу йылларда Абдулгъаким гъажиге кёп заман инанмай турдулар. Ол шо байракъны эки керен къакъгъанына чы айрокъда инанмай эди. Биринчи гезик гъужум этип, Рейхстагга етишип

болгъанда, сонг буса, командирни буйругъун кюте туруп, иш этип сурат чыгъармакъ учун.

Суратланы чыгъаргъан Евгений Халдей разведчиклени игитлигини гъакъында телевидениеде айтгъанда, бары да зат ерли ерине тюше ва игитлени аты арагъа чыгъа.

Террорчулукъну гери урагъан гъукму

Лондонда террорчулукъну ва озъ озюн оьлтюрюню гери урагъан гъукму чыгъажакъ. Шону уьстюнде Тагъир Кадри дейген белгили бусурман алим ишлей.

Пакистанда тувгъан доктор Кадри Великобританияда яшай ва мунда ишлей. Ону сёзлерине гёре, ол онгаргъан 600 бет булангъы китап «Аль-Каиданы» идеологиясын тубюкъарадан танкъыт эте ва терслигин гёрсете. Усама бен Ладенни къурумуна ол «янгы аты булангъы эсти яманлыкъ» дей. Гъали болгъунча бу гъаракатны идеологиясына бирев де танкъыт сёз айтмагъан буса, энни иш еринден тербенген.

Боевиклер гетген йылны узагъында ону ватанында атылтывлар этегенде, доктор Тагъир Кадри шоланы терслигин, адашгъанлыкъын гёрсетмек учун, чалыша болгъан. Башлап гиччи макъала уллу китапга айлана ва Понбатарда яшайгъан бусурманлагъа

боевиклер ягъан зулмугъа гёз ачмагъа деп мурат тутгъан.

Великобританияда бу гъукму (фатва) доктор Кадрини "Минхаж уль-Къуръан" деген къурумундан таба яйылажакъ. Бу къурумну Шагит Мурсалин дейген отракъчысы айтгъан кюйде, бу фатва терс ёлгъа тюшмеге болагъанланы ойлашмагъа чакъыра ва гюнагъ иш этмекден сакъламагъа тарыкъ.

«Британияда ерлешген экстремист къурумлар жагъыл адамланы башын инжитип, дав этип оьлсе, гележек дюнъяда уллу шабагъат гёрежек, деп алдата. Доктор Кадрини бу фатвасы шо ялгъанны юзюн ачмакъ учун бакъдырылгъан», – дей Мурсалин.

Фатва не зат экен деп сораса, булай англатыв бериле: Ислам динни къюрчулерине асасланып, билими бар абурлу алим къайсы буса да бир масъалагъа гёре нечик янашмагъа геригин ачыкъ этив.

Дагъыстангъа гелеген наркотиклени санаву 60 керенге артгъан

Наркоконтрольгъа къарайгъан РФ-ни къуллугъу-ну директору Виктор Иванов билдирген кюйде,

2009-нчыылда Дагъыстангъа гелеген наркотиклени санаву 60 керенге артгъан.

Ивановну сёзлерине гёре, афгъанлы наркотик чыгъарывчулар сав дюнъя 10 йыл алда болдурагъан бу агъудан эсе эки керен артыкъ чыгъара. США бу масъаланы чечмеге соймейгени гележекде де наркотик генг кюйде дюнъягъа яйылажагъы гъакъ зат.

Ол ачыкъ этген кюйде, Афгъанистанда дав этеген «Талибан» деген гъаракат наркотик чыгъарыв булан машгъул туюл. НАТО-ну асгерлери буса бу гъаракат булан дав этсе де, наркотик чыгъарагъанлагъа лайыкълы янаша, олагъа янгыз ерли гючлер къаршы.

Россияны Наркоконтролюнда белгилеген кюйде, Афгъанистандан гелеген героин Пуржюстанны портларындан таба оьте. Ахтарывчулар гысап этеген кюйде, Пуржюстандан таба Россиягъа ва Европа уькелеге йылда егги тон героин гете. Бу ишлеге къаршы тургъан Абхазияны ёлбашчысыны орунбасары Закан Джугелияны гетген йыл оьлтюрген, нечесе генералны нас ишлеге къошулгъаны саялы туснакъ этген.

Артдагъы беш йылны ичинде 500 минг россиялы ватандаш наркотик сатыв ишлеге къошулгъаны саялы жавапгъа тартылгъан болгъан. Гъар йыл Россиягъа Афгъанистандан 35 минг тон героин геле, шо 5 миллиард укол бола.

Дубаиде Израилни ёлбашчыларын жавапгъа тартма сюе

Дубаи деген эмиратны полициясыны башчысы генерал-лейтенант Дахи Халфан Тамим Израил пачалыкъны премьер-министри Биньямин Нетаньяхуну ва бу уьлкени "Моссад" деген разведкасыны башчысы Мейр Даганны туснакъ эмеге герек деп талап эте. Ол Дубаини прокуроруна бу эки де адамны туснакъ этмеге ихтияр берсин деп арза язгъан.

Тами алда билдирген кюйде, Дубаиде Хамас гъаракатны лидери Магъмут аль Мабуххуну оьлтюрювге израилли спецслужбалар айыплы. Ону сёзлерине гёре, Израил Дубаини ва бир-бир Понбатар уькелени «менлигине тиеген иш» этген. Ол шоллай деп айта «Моссаданы» агентлери шо пачалыкъланы ватандашлары болуп, оланы паспортларын къоллагъан учун.

Артдагъы гюнлерде белгили болгъан кюйде, Дахи Тамим США-ны ФБР деген къуллугъуна арза язгъан ва о уьлкени "Метабанкны" кредит картларын къоллагъанланы гъакъында маълумат бермекни тилеген. Дубаини полициясы ачыкъ этгени йимик, оьлтюрме деп гелгенлени 13-вю шо банкны картасын къоллагъан болгъан.

www.islamdag.ru деген сайтдан алынгъан

<p>Учредитель Благотворительный фонд «Путь». Газета печатается по согласованию и одобрению Духовного управления мусульман Дагестана</p> <p>Редакционный совет Председатель редакционного совета муфтий РД Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ Мухаммадханафи-хаджи ГАМЗАТОВ</p> <p>Главный редактор Патимат ГАМЗАТОВА</p>	<p>Редактор Азиз МИЧИГИШЕВ</p> <p>Компьютерная группа Лейла ГУСЕЙНОВА Гульнора АБДУЛАЕВА</p> <p>Менеджер Мухаммад ХИРИЯСУЛАЕВ Халидасхаб МАМАТХАНОВ</p> <p>Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций. Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-37006 от 29 июля 2009 г.</p>	<p>Индекс 51325 При перепечатке ссылка обязательна.</p> <p>Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам». Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.</p> <p>Заказ № _____</p> <p>Сдано в печать 12 марта 2010 г. Тираж 3. 900 экз.</p>	<p>Адрес редакции 367015, РД, г. Махачкала, ул. Азиза Алиева 2. Тел.: (8722) 61-00-64.</p> <p>По вопросам подписки и доставки обращаться по телефонам: по Республике Дагестан — 8-988-699-28-24 по г. Махачкале — (8722) 914-222.</p> <p>E-mail: assalamweb@gmail.com; www.assalam.ru</p>
---	--	--	---

Адам оьлтюрювлер токъталмай

1 « Онда истикамат гючлю эди (Шариатга къатты берилив). Къайда ишлесе де, имам болуп да, муаллим болуп да, ол озюню гъакъында яхшы гъислер тувдура эди. Огъар къарап, гъак муьминлер шолай боладыр, деп эсинге геле эди. Олайлар янгуз ахыратны гъайын этип яшайлар. Лап шо кепде Ильяс гъажи де бары да заманын охувгъа, билим алывгъа, дюньялыкъ ишлеге къулакъ асмай йибере эди. Ол кепню биле эди ва шо билегенине гере яшама да яшай эди. Ол билген сюннетлерин яшавгъа чыгъармай къоймай эди. Ильяс гъажи къарап, уллатам эсиме геле эди. Ол ата-бабаларыбыз йимик саламатлы, Аллагъдан бек къоркъагъан, не яхшылыкъ этейим деген келпеге эсимден таймас.

Ильяс гъажини ювукъдан таныгъан, ону булан бирче муаллимлик ишни юрютген Магъаммат гъажи Магъамматов да ону гъакъында лап шолай хабарлай:

– Истикаматдан тайышмайгъан Ильяс гъажи бек сийрек ёлугъагъан адамлардан эди. Ону бу хасиятын эс этмей койма бажарылмай эди. Охув да Ильяс гъажи инг алда болгъан ва гъар дарсгъа ол нечик алгъасайгъанни гиши гёрсюн! Биревге де зарал гелтирмейген шолай асил адамгъа оьлтюрме туюл, къол да гетерме нечик бола деп гъайран къаласан. Ол бир зат да къызгъанмай, бизин учун жанын берме де гъазир эди. Ону булан таныш болгъан биринчи ёлугъувну унутмасман. Бир жыйында муфти Агъмат гъажи огъар бир къуллукъ тапшургъанда, ол шосагъат, мынкъ деп де айтмай, ишге гирише. Ильяс гъажи тюрлю ерлерде имам болуп ишлеген ва бир заманда да озюне онгайлы ерлени сайламагъан: къайда йиберсе, шонда загъмат тёкген. Къызлар районгъа ишлеге гетегенде де, ол заманлыкъгъа деп туюл, мекенли ишлемек учун гетген эди, сатып уй де алгъан эди. Бу адамдан ерли жамият пайда гёрдю, ол хыйлы яшны охутду, билимге ёл ачды. Ильяс гъажини хасиятларын суратлайгъан башгъа затны да айтайым. Ол гъаждан мен кеп заман излеп табып болмайгъан сийрек китапны алып гелип, магъа савгъат этген эди. Ол бек яхшы адам эди, ону яшавдан гетген кюю де бизин сукъландыра. Неге туюл, Абу Бақр халипа булай айтгъан болгъан: «Аллагъ учун жанынгны къурбан этмеге бек суйсенг, Ол сагъа абурлу оьмюр берер». Халид бин Валид дейген асгъаба буса, озюню лап насипли гюнюню гъакъында булай айтгъан: «Мени лап да насипли гюнюмде, урушдан сонг янгурун туюбюнде ятып, артындагъы гюн шагъит болуп оьлерге умут этегенде эди». Биз де шолай умут булан яшамагъа герекибиз!

Хизбулла гъажи Асуев, Къызлар шагъардагъы теология институтну директору, озлерде дарс берген Ильяс гъажини гъакъында булай айта:

– Ильяс гъажи охувчуланы алдында абуру бар, бек билеген алим эди буса да, озюню охувун бир де токъатмагъан. Илмугъа берилип, ол озюню ата-анасын йыллар булан гёрмей къала эди буса, дагъы не айтарсан? Илмугъа берилгенлиги булан ол Къурамагъамматгъа (Аллагъ рагъмат этсин) нече де ошай эди. Дарслагъа эртенокъ гелип, ишин де кютюп, ол шосагъат юртуна алгъасай эди, неге десе онда да охутмагъа гереки эди. Шонча да заманы аз болса да, ол биринчи курсгъа башчылыкъ этмеге кюй таба болгъан. Шо буса уллу жаваплы иш. Ону муталимлерни уьлгю кимден алмагъа герегин бек яхшы биле ва озлени алив охуву булан Ильяс гъажини эсделегин гюрметлер. Алимлеге къол гетерегенлени гакъында айтса, олар илмусу барланы оьлтюрюп Ислам динни яйывун токътатып болабыз деп ойлаша буса, ажайып янгульшшлар.

Костекли шайых Хасболат апенди

Абдул-Азиз Мичигишев.

1 « Костекде шайыхны варислери къалгъанни, яшайгъанни да билдик. Озюкда, шоланы гёрмеге, олар билегенин язып алмагъа алгъасадыкъ. Узакъарилер Фазилдин ва Изитдин Хасболатовлар устазны авлетини де авлетини яшны яшлары (правнук) болалар. Олар айтгъан сёзлени тёмей-чачмай яздыкъ:

– Биз уллатабызны гъакъында кеп затны билмейбиз, аталарыбыз да артыкъ билеген. Уллу даражалы адам болгъанни чы англайбыз. Шогъар гюрмет этип, ол оьлюп хыйлы йыллар оьтюп де гелегенлер аз болмагъан. Ондан хыйлы кагъызлар, къольгъазывлар, китаплар къалгъан болгъан, тек гелген-гелгенлер эсделекге не буса да бермекни тилей туруп ва оланы тилевлерин гери урмагъа болмайлы, оьлешине туруп, гъалиге бир жылт кагъыз да къалмагъан. Уллуларыбыз айтып, Хасболат апендиден сонг эки яшик кагъыз къалгъан болгъан. Гъалиги заманда Хасболат апенди къабуру-

Аштарханда да, Санкт-Петербургда да дарс берген болгъан деп айтыла. Шо да ону уллу даражалыгъын суратлай.

Зиярат ачылагъан заманда костеклилер уллу мавлет де охуп, гелген кеп къонакны къаршылагъан болгъан. Дагъыстанны муфтисини орунбасары Агъмат гъажи Тагаев (Аллагъ рагъмат этсин) шо заман айтгъан исси сёзлени кеплер гъали де унутмагъан. Ону сёзлерине гере, Хасболат апенди машгъюр адамлардан болгъан. Ону йимик адамланы берекети де зор уллу. Аллагъу таала олай адамлагъа, валиге берген берекетден гъали яшайгъанлар да пайдалана, шону англамаса да. Берекетни гёрмеге, тиймеге бажарылмай, ону сезмеге бажарыла ва устазланы зияратларында шо нече де ачыкъ бола.

Костекни имамы юртлуларына Хасболат апенди булан байлавлу къужурлу, гъайран къалдырагъан хабарланы айтды:

– Хасболат апенди Хасавюрт шагъардагъы гъалиги Педколледж

ген затны герекекбиз. Болгъан башгъа ишни айтайым. Терен билимли экенине гере, Хасболат апенди Хасавюрт округда къади болуп ишлей болгъан. Бир гезик суд гесилмеге герек адам гелип, огъар гукмуну озюню пайдасына чечмеге тилей. Амма Хасболат апенди Шариат къанунланы бузмасман деп къатты тута. Ол адам буса оьлтюреекмен деп къоркъув берип гете. Тюз гукму чыгъарып битгенде ва баягъы адамныки терс болуп чыкыгъанда гече гелип, ол адам тизлеринден де туруп: «Геч менден», – деп тилей. «Не зат саялы?» - деп Хасболат апенди сорай. «Мени пайдама гукму чыгъармагъанда, сени оьлтюрмеге ойлашгъан эдим. Амма сагъа бир нече керен урмагъа скойгенде, тубегим атылмады!» – дей ол адам. «Мен сени гечемен ва сени къолунгдан оьлмежегимни де билемен», – деген болгъан устаз. Хасболат апенди бир заманда да адамланы миллетине гере айырмагъан. Ол бусурманлар бир Ислам динибизни айланасында бирикгенге гъасирет эди.

ну устьоне гелгенлеге онгайлыкъ болсун учун, зиярат этген эдик. Ол сав заманда башлап этген васиятына гере, абзарында гёмме гереки болгъан. Тек сонг, тюзелтив этип, заманлар алышынажакъ ва шо саялы къабурларда гёммерсиз деген болгъан ва къабурну айланасында биналар къурмасыз деп къошгъан, неге туюл озге оьлюлеге де ер къоймаса алив туюл. Биз, ону варислери, васиятны бузма да суймедик, адамлагъа онгайлыкъ болгъанни да сюуп, гиччи бина тургуздукъ. Чакъ бир йимик болмай, янгуру да ява, сувукъ да бола, тек зияратгъа гелегенлер аз болмай ва шо саялы аз буса да олайлагъа онгайлыкъ этмеге къарадыкъ. Гъали мавлет охума сюегенлер де, зикир этегенлер де шу зияратгъа гирип парахат муратларын кютме бола. Хасболат апендини гъакъында айта туруп, ол терен билимли адам болгъан саялы ер-ерде дарс бере болгъанни эсгермеге тарыкъ. Шолай ол

бар ерде болгъан мадрасада дарс бере болгъан. Гъар эртен дарсгъа гетип, ахшам къайтагъан шайыхгъа юртлулар кёмекге бир уланны тапшургъан болгъан. Ол улан къатын алгъан сонг, Хасболат апенди ону уьуне эртерек йибере болгъан, тек ол тапшурулгъан буйрукъну къойма суймей болгъан. Бир гезик устаз шо улангъа Хасавюртну да Костекни де арасындагъы къалын агъачлыкъны гёрсетген еринден айланып чыкмагъа тилей. Шо ерден айлангъанда улан бир терекге таянгъан тубек гёзлеп турагъан гъалында къатып къалгъан гишини гере. Кюйге къарагъанда, ол адам булар оьтеген ерге багъып, демек Хасболат апенди юрюйген ёлгъа, яни, огъар «гъав» этмеге онгарылгъан кююнде къатып къалгъан. «Гёрдюнгю?» – деп устаз сорагъанда, ол улан: «Гёрдюм», – деп жавап бере. Шолайлыкда ол башгъалар гёрмейгенни гёрюп болагъанын билдирген болгъан. Башгъача айтгъанда, биз янгуз Аллагъ гёрсет-

Костек юртну тарихини гъакъында китап язгъан ерли школаны директору Абукерим Алиев Хасболат шайыхны атын эшитгенин билдирди. Амма гъалиге шо гъакъда мекенли маълуматлар ёкъ саялы, китабында янгуз юртлусуну атын эстерив булан дазулана. Костек юртдан кеп алимлер, шайыхлар чыкыгъаны гъакъ ва олар хыйлы ерлерде дарс бергени, динни яйгъаны да ачыкъ, тек бу масъала гъалиге ахтарылмагъан. Абукерим агъав бу янгуа агъамият берип, маълуматлар жъя ва китабыны экинчилей чыгъармагъа умут эте. Шонда Костекни дин булан байлавлу янына айрыча агъамият бермеге умут эте.

Аявлу охувчулар, муна биз накъшубанди силсиллягъа (сиягъгъа) аты гириген бизин якълы Хасболат апендини гъакъында билип болгъан зат. Шо гъакъда, ону атын, ишлерини гъакъында эшитгенлер ёкъ туюлдюр. Сизге тилейбиз, билегенигизни гъакъында билдиригиз.

Супулану юзюн «ачыв»

Дагъыстанда гъакъ тарикъат ёлну тутгъанланы гъакъында

Агъмат Магъамматов,
Чиркейдеги Сайт апендини
атындагы институтну муаллими.

Биз ажайып затланы ва айлананы юзюн ачывну девюрюнде яшайбыз. Къайсы буса да газетде яда телевизорда биревню юзюн ача буса, шоссаят кеплер шону билмеге сюе. Мунда уллу масъала болмас эди, эгер булай юзюн ачывлар кёбюсю гьалда ялгъан тюгюл эди буса ва динге тиймей эди буса. Айлана якъдагъылар юзюн ачывну бек сюегенге гёре ва, Дагъыстанда супучулукъ яйылгъангъа да гёре, мен де бу ёлгъа тюшгенлени юзюн ачмагъа сюемен (тек ялгъан булан тюгюл, гъакъыкыат булан). Тёбенде накъшубанди ва шазали тарикъатланы гъакъында сёз юрюлежек. Башгъа тарикъатланы гъакъында билгеним аз экенге оланы гъакъында язмасман.

Мен ахтарывлар этип, супулар не булан машгул экенин билдим. Оланы таныма къыйын тюгюл, олар бу ёлгъа янгы тюшюнген буса да. Белгили болгъан кюйде, Дагъыстанда гъакъ тарикъатны ёлуна тюшген адам бу ишлени юрюте:

Ол уьч керен иман шагъадатны айта: «**Ашгъаду алля илягъа илляллагъ ва ашгъаду анна Мугъаммадар-расулюллагъ**» – «Мен шагъат этемен, гертиден де, бир Аллагъдан къайры сужда этмеге дагъы худай ёкъ экенине ва шо кепде шагъат этемен Мугъаммат – Аллагъны Элчиси экенине». Бу иман шагъадат гюнагъланы чая, имансызны да имангъа гелтире, шону оьмюр бою айта туруп, оьлегенде де айтып оьлсе, адам женнет агьлю болур. Бу супулар иман шагъадатны уьчер керен эртен де, ахшам да айта экен. Этеген ишлерини бу барысы да тюгюл, алгъасамгъыз, тёбенде биз оланы къалгъан хасиятларыны да «юзюн» ачарбыз.

Олар башгъа этеген иш – гюнагъларындан гечмекни тилев, товба этип: «**Астагъфиру Лла-**

неге тюгюл Ол ва Ону малайиклери де шону охугъан. Белгили болгъан кюйде, супулар къутгъармай салават да охуй.

Пайхаммар ﷺ «**Ля илягъа илла Ллагъ**» деген калималаны гъакъында булай деген: «Мен де, менден алда болгъан пайхаммарлар да айтгъан сёзлерден лап да къыйматлысы – **Ля илягъа илла Ллагъ**». Ачыкъ болгъаны йимик, мюритлер деп де айтгъан супулар, бу зикирни де азында эртен-ахшамлар юзер керенлер охуй. Шону булан бирче, кёбюсю Ислам динни алимлери зикирни къыйматлыгъыны гъакъында кеп-кеп китап язгъаны да белгили болду. Супулар алимлени ёлу булан юрюйгени де ачыкъ болду!

Ондан къайры, гъакъ тарикъатны ёлу булан юрюйгенлер дуаларыны арасында: «**Илягъи анта макъсуди ва ризакъа матлуби**», – деп айтгъаны да билдик. Арап тилден таржума этсе, бу сёзлени маънасы булай болур: «Гьей Аллагъ, Сен – мени мурадымсан ва Сени разилигинг учун – мен гъаракат этмемен». Мени эсиме гелеген кюйде, олар бу сёзлени айтып, мурады – Аллагъны рази этмек учунну эсине салалар.

Мен бу адамланы юзюн толу кюйде ачдым деп турагъанда, эстерилген дуаланы юзер керен такрарлав – лап осал даражалы мюрит айтгъаны ачыкъ болду. Белгили болгъан кюйде, бу дуаланы гюнде эртен 700 керен, ахшам да 700 керен айтгъанлар бар экен. Гёресиз, буланы кеп ахтаргъан сайын, олар гъакъыкыатда кимлер экенин билмеге башлайсан.

Лап тамаша къалдырагъаны буса, гъакъ тарикъатны ёлундагъылар оьрде айтылгъан дуаланы оьмюр бою охуй экен. Муслимни токъташдырылгъан гъадислени жыйымына къарап, Пайхаммарны ﷺ булай гъадисин охурум: «**Лап да яхшы иш – гиччи оьлчевде этиле буса да, арты бёлюнмей этилеген иш**». Белгили йимик, Пайхаммарны ﷺ къардашлары да къай-

гъа ллязи ля илягъа хуваль хайаль къайума ва агубу иляйги». Супулану юзюн толу кюйде ачмакъ учун мен бу сёзлени таржума этмеге токъташдым. Оланы маънасы: «Гюнагъларымны гечсин деп Аллагъдан тилеймен. Ондан къайры дагъы Аллагъ ёкъ». Пайхаммарны ﷺ гъадислери не къарап чыкыгъанда, товба этивню бу къайдасы нечакъы бар буса да бары да гюнагъланы чая экенин гёрдюм. Башгъа гъадисде айтгъагъан кюйде, уллу гюнагълар да гечиле («Сунан» Абу-Давуд, «Витра» деген баш, «Истигфар» ва «Мустадрак» деген бёлюклер ва башгъалары). Супулану тергегенде, олар товба этивню бу къайдасын гюнде азында юз керен эртен ва юз керен ахшам охуйгъанны гёрдюм. Булайлыкъ да оланы мердешлерин ачыкъ этип суратлай.

Оланы артындан тергеп, супулар Пайхаммаргъа ﷺ азында эртен-ахшамлар юзер керенлер салават салагъанны да гёрдюк. Бу ерде белгили Къуръан аят эсиме гелди, онда Аллагъ Оьзюню къуллерына слават охумакъны бувара,

сы буса да ишни башлап (ибадатны), шону кюймай эте болгъанлар (Муслимни «Сахих» деген китабындагъы токъталмай этилеген ишлени гъакъындагъы бёлюкге къара). Олар кюймай ва даим этеген ишлерини маънасы будур! Гъали англашылды неге супулар дуаларын охуп болмай къалгъанда пашман болагъаны.

P.S. Гъали энни оьзюгюз ойлашып къарагъыз! Бугюнлерде биз къайдагъы шуоланы гёрмеге болабыз, арап уьлкелерде де. Шолай къаркъарасын тешеген, сынгъан шишаны уьстюне ятагъан, ялынны уьстюнде юрюйген ва башгъа гъайранлыкъланы этмеге бажарагъанланы гёребиз ва олагъа супучулукъ деп айтгъагъанны гёребиз. Амма биз мунда циркде гёрсетеген гюнерлени ва башгъа-башгъа уьлкелени гъакъында айтмайбыз, биз Дагъыстанда гъакъ тарикъатны ёлун тутгъанланы гъакъында айтгъыбыз. Олар не булан машгул экенин айтдыкъ ва Яратгъаныбыз кюйсе, супулану юзюн «ачывны» гележекде узатарбыз.

Урушбатны нечик токътатма бола?

Абубакр Дацев.

Мугъаммат Пайхаммар ﷺ булай деген: «**Аллагъ урушбат берегенни де, алагъанны да налатлагъан**».

Биз яшайгъан пачалыкъда урушбат тамур терен ташлагъаны ва чечекленгени биреведе де яшыртгъын тюгюл. Шо гъакъда простой халкъ да, гъакимлер де бек яхшы биле. «Урушбатны оьлчевю гъатдан озуп, дагъы чыдамагъа ярайгъан гъалда тюгюл», – дей Кремлде олтургъанлар.

«Дагъы чыдама ярамайгъанны» биз барыбыз да, озокъда, бек яхшы англайбыз, тек бу аврувну нечик къолай этме герекни гъакъында ойлашмакъ – бизин биринчи борчубуз. Аллагъгъа макътав, бизге янгы ёлланы чыгъарып турмагъа тарыкъ тюгюл, неге десе, бу кепдеги масъала булан оьзге халкълар да ёлукъгъан ва уьстюню кюйде шону чечмеге бажаргъан. Шолар бу масъаланы нечик чечип болгъанына къарасакъ бола.

Бырын заманларда яшагъан Фузайл бин Ияз: «**Эгер де Аллагъ къабул этежек бир дуам болгъан эди буса, мен пачабыз саялы тилер эдим**», – деген болгъан. Адамлар булай сёзлени эшитип тамаша бола ва огъар англатыв бергенни тилей. Фузайл булай деген: «**Оьзюм учун тилесем, янгыз мен алажакъман. Пача саялы тилесем буса, ол аминли болса, берекет сав халкъгъа яйылажакъ**».

Бу адамны сёзлеринде уллу гъакъыл ва бизин суалыбызгъа жавап бар. Эгер пача аминли ва тюзлюкню ёлун юрютеген болса, халкъ да узакъ къалмай шолай болажакъ.

Бырын гъакъылтёбелер булай айта болгъан: «**Адамланы хасиятлары – пачаланы хасиятлары. Пачалар не эте буса – шону къалгъан халкъ да этежек**».

Тюзлюкню ёлун къатты кюйде юрютеген Персияны Ануширван дейген пачасыны заманында бирев сатып топуракъ алгъан болгъан деп айтыла. Бираз заман гетип ол адам топурагъына гёмюлген байлыкъланы таба. Топуракъ еси барып, шо гъакъда алдагъы есиге билдире. Ол да: «Мен сагъа топуракъ сагагъанда шоңда байлыкъ барны билмей эдим. Шо саялы сен тапгъан зат сеники», – деген. Амма янгы еси де шогъар рази болмай: «Магъа гишини малы тарыкъ тюгюл, мен янгыз топуракъ сатып алгъан эдим», – деген. Шолайлыкъда эсти еси байлыкъланы оьзюнюки деп билдирмеге суймей, янгысы да шону алмай. Узакъ къалмай буланы эришивлюгю Ануширвангъа етише. Ол бу эки де адамны тюзлюкню сюегенлигине сююнюп, масъаланы булай чечмеге таклиф эте: оланы бириси уланына башгъасыны кызын алмагъа ва байлыкъланы жагыллени яшавун онгармакъгъа харжламагъа ёрай.

Ануширван тюзлюкню ёлунда оьмюр сюре болгъан саялы, ону ватандашлары да тюзлюкню ёлун танлагъан болгъан. Амма бу эришивлюк намарт пачаны девюрюнде болгъан эди буса, эришегенлер байлыкъ меники деп къалмагъал этер эди...

Биз коррупцияны, урушбатны ва жамият тарыгъан оьзге яманлыкъланы гъакъында кеп айта болабыз. Амма гъакимликни башын тутгъанлар тувлунгъан гъалгъа оьзлер айыплы экенин англамаса, гъал алышынаргъа умут аз.

Кинодагы бусурманлар

Кинода Ислам дин булан байлавлу бары да зат яман этилип гёрсетиле

Гъажи-Мурат Ражабов.

Кино – суратланы кемеги булан герти яшавгъа ошаш гелегенни болдурагъан саният. Кинода гёрсенин адам бир-бирде кеп заман унутмай, гъатта экранда болгъан ишлер ону яшавуна уллу таъсир этмеге де бола. Маданиятны бу тармагъаны имканлыклары жамиятны яшавуна алышынывлар этип болардай, адамланы ойларын о-бу якъгъа буруп болардай гючлю.

Кинону гючю булан янги адам яратыв

Документальный ва чебер кинолар тувра рекламадан къайры къаравчулагъа нечик яшамагъа герекни уйрете, ой къурувгъа таъсир эте. Яшыртгъын гъислесе де чапгъын этиле.

Шолай, СССР-де чебер кинону кемеги булан коммунизм идеялагъа берилген «янги адам» тарбиялана эди. Ол намусту, ишине берилген загъматчы болмагъа герек эди. Бу тармакъда хыйлы-хыйлы касбучулар чалыша эди ва киноиндустрия булангъы бары да иш къатты тергевню тюбюнде болгъан.

Амма бугюн кино къайсы жамият къурумну пайдасына ишлейгенни айтмагъа къыйын. Алда йимик тергев де ёкъ ва имканлыгъы бар гъар ким не суйсе, шону чыгъара. Шолайлыкъда демократия девюрде ва сёзю эркинлигинде не йимик ойлагъа да генг ёл ачылгъан. Натихада гъш уылкели учуз сериаллар, оьчлюкге ва не зат да этмеге ярайгъанлыкъгъа чакъырагъан кинолар башыбызгъа явмагъа башлагъан. Булай чапгъын адамлагъа нечик таъсир этежекни алданокъ билмеге къыйын. Ахтарывчулагъа мунда кеп иш бар.

Кинодагы бусурман адамны келпети

Кинода яралгъан бусурман адамны келпетин ахтарып къарайыклар ва гъалиги режиссёрлар бусурманланы не

ёрукъда гёрсетегенине тергев берейик. Умуми алгъанда кинода бусурманлагъа лап яман ерлер къалгъан. Аслу гъалда булар Ислам дин уйретеген оьр даражалардан бек йыракъ. Террорчулар яда атив къызлагъа ес болмагъа сюеген арап шайхлар, наркотиклер сатагъанлар ва адам булан сатыв этегенлер шо киноларда кеп ёлугъа. Буланы сыдрасына бандит башчылар, дин фанатиклер, увакъ уручулар, къайдагы емиш сатывчулар, басмачлар ва оьзгелер гирген. Экрандагы бусурманланы кёбюсю гезикде осал ойнайгъан артистлер ойнай ва оланы гёрюнюшо къаравчуда жиргенчи, къоркъунчулукъну тувдура.

«Яман» бусурманлагъа къаршы турагъанлар атив де гёрюне, хасиятлары да ёрукълу, оланы ойнайгъан артистлер де пагъмулу адамлар бола.

Бусурманлар россиялы кинода

Артдагы 10-15 йылда Исламгъа кършы турув бизин пачалыкъда чыгъагъан кинода да гъис этиле. Айрокъда Кавказда ва Афгъанистанда болгъан давланы гъакъында айтылагъан киноларда шо бек гёрюне. Бу киноланы кеплер гёрген, шонда яшыртгъын ва бир-бирде ачыкъ дин, миллет ва маданият къаршы турувгъа чакъырывлар бола. Булай киноларда динге берилген бусурманлар намарт жинаятчылар этилип гёрсетилелер. Бусурман жинаятчыланы дини, мунаман деп гёрсетиле буса, башгъа динни юрютеген жинаятчыланы дини эстерилмей къала.

Сценарийге гёре халкъара жинаятчылар яда Кавказдан, яда Ювукъ Понтувуш уылкелерден чыкыгъан. Экранда буса «... агъвалатлар бир ортаазиялы яда арап уылкеде юрюле» деп языла. Аслу гъалда бусурман игитлер терс муратлагъа къуллукъ этеген адамлар болуп чыгъа. Суратлайгъанда да ол адам халат гийген, башына чалма байлагъан, къолунда зувгъан тутгъан болуп гёрсетиле. Къаравулчуланы ва даим бийип

турагъан ялангъач тиштайпаланы арасындагы бу намарт халкъара террорчу яда наркотик сатагъан уллу наркобарон болуп чыгъа. «Пеленчени оьлтюрмеге», – деп береген буйрукъларыны арасында ол: «Аллагъу Акбар!», «Аллагъ бизге кёмек этсин!», «Шариат» деп кеп айта. Кёбюсю гезикде бу киноларда азан чакъырывны авазы, Къуръан охувчуну тавушу эшитиле бола.

Булай ялгъанлагъа къарайгъанда: «Тайышгъанмысыз?! Бусурманлар болуп гёрюнеген «игитлер» Шариатгъа тувра къаршы чыгъагъан ишлер булан машгъул!» – деп къычырма сюесен.

Шонча акъча харжлап болгъан кино чыгъарывчулар, ойчу гъисапда бир бусурман адамны сама да чакъырмагъа болмагъанмы экен, деп сорав тувулунмай болмай. Булай чонтукъ ишлер булан кеп миллионлукъ уьмметни менлигине тиеген ишлер гёрсетиле деп неге бирев де ойлашмай? Ёгъесе, бу ишлер иш этип этилеми?

Милли аманлыкъ

Озокъда, кино кеп харж талап этеген касбу ва онгайына чыкъса, атив гелим де гелтирип бола. Амма къазанабыз деп, режиссёрлагъа, сценаристлеге, актёрлагъа ва киноиндустрияда чалышагъан оьзгелеге ялгъан айтып, адамланы алдатмагъа ярамайгъанни яхшы англамагъа тарыкъ. Кеп миллетли ва кеп динли халкълар яшайгъан Россияда къалмагъалгъа, питнеге гелтирмеге болагъан ишлеге айрокъда тетекейли янашмагъа борч. Бизин байлыгъыбыз – РФ-де яшайгъан халкъланы бирлиги деп айтабыз. Ёкъ ерден миллетлени, тюрю-тюрю динлени юрютегенлени бир-бирине къаршы турувгъа гелтирив – пачалыгъыбызны аманлыгъына къоркъунчулукъ тувдурма бола деп ташдырып айтмагъа ярай.

Дюнъядагы Ислам кино

Дюнъядагы кино индустрияны гъакъында айтса, Ислам динни ва ону тарихини, Мугъаммат Пайхаммарны ва ону асгъапларыны, оьзге машгъюр бусурман чалышывчуланы гъакъындагы атив чыкыгъан кинолар ёкъ деп айтмагъа ярай. Барлар осал яралгъан, шоланы чыгъармакъ учун кеп аз харж да чыкыгъан. Шогъар да къарамайлы, осал чыкыгъан буса да, тек динибизни гъакъында тюз затны айтагъан кинолагъа бусурманлар уллу иштагъ булан кеп керен къайтарып-къайтарып къарайлар. Шонча да сыйлы Ислам динибиз багъалы ва оьр даражалы кинолар чыкыгъангъа лайыкылы тюгюлмю дагы? Яда бусурманланы шолай кинолар чыгъармагъа гючю ёкъму дагы? Бар, нечакъы да бар. Араплар дюнъяда лап бийик бина тургъузуп болгъанлар, арап чёллерде герти къар булангъы спорт майданлар этгенлер, денгизде атавлар къургъан. Къайсын бирисин айтарсан? Оьзлер чыгъармагъа болмай буса (олар болмайгъаны ачыкъ иш), Голливудгъа гъакъ Ислам динни гъакъында кинолар заказ этмеге ярай чы. Акъча учун буса америкалылар оьр даражада ва пагъмулу кюйде не кино да чыгъармагъа бола.

Амма булай уллу ишлени кютюп болар бай бусурманлар бу масъалагъа кёмеклешмеге суймейгенге ошай...

Абдулазиз Мичигишев

Миллетчилик

Ал заманларда миллетчилик яшырыла эди буса, шо эрши ва айыплы ишге санала эди буса, гъалиги заманда бу аврув ачыкъ болгъан, шондан уялмайгъан болгъан. Гъатта бир-бирлер чи оьзюню миллети булан оьктем бола, башгъалардан оьзюню артыкъ гёре. Бу гъакъда язагъанлар да гъатдан озуп йиберегенни де гёребиз. Охугъан, билегенлер де, хасапчылар йимик, эрши эришивлени юрютеген болгъан. Бу ёл алгъа элтмейгенни англамагъа шонча да къыйын экенге ошай. Къайсы буса да миллетли болуп тувмагъа айрыча «гюнер» тарыкъдыр. Кимким де шолай «гюнерни» гёрсептип бажармай! Бу кепде оьзюню де тутуп, миллетчилер бусурманларбаз деп гёшюне къагъып юрюй. Шариатгъа гёре, янынгда тилингни англамайгъан гиши болгъан сонг, ана тилинге сёлемек эрши ва герти урулагъан ишге саналагъанни билмейдир. Бир миллетни башгъа миллетни алдында бир артыкылыгъы да ёкъ – шо Ислам динни кюрчулерини бириши. Бу гъакъылыгъа ерли оьсмегенбиздир. Сёз булан айтагъанда, биз, озокъда, миллетлеге айырылмайбыз, бирлер ёрайгъан кюйде бир халкъ болуп да битгенбиз. Амма яшавда кёбюсю гезикде оьзюню терсине тутабаз. Масала, президентни сайлай бусагъа: «Ол къайсы миллетли?» – деп билмеге сюебиз. Бир де башгъа тюгюл бизин якълы президент масъалаларыбызны чечип къоярдай. Докторгъа барагъанда да миллет айырабызмы экен? Мекенли ишге бакъгъанда, биз онча да сайлап турмайбыз. Устаны, докторну, муаллимни яхшысын излейбиз, миллетин чи билмесек де къайырмайбыз. Булай неге болагъанни гъакъында терен ойлашып башыбызны авуртдурмайбыз. Эгер де биз шо «ят» къардашыбызны ерине оьзюнюню сала турсакъ, гъал къолай болмасмы эди? Аз буса да ойлашсакъ, къырылыбызда, хоншубузда яшайгъан адамлар да бизин йимикни, тек башгъа тилде сёллейгенни англар эдик. Масаланы тилде, миллетде гёрме тарыкъ тюгюл. Эгер де Дагъыстанда бир миллет яшай эди буса, шо заманда да биревлер районлагъа, юрлагъа гёре бёлюнмеге къарар эди. Кюйге къарагъанда, биз шолай тамаша ойлашагъан халкъларбыз. Амма герти бусурманлар да болуп, Ислам дин чакъырагъангъа къулакъ асып, яшавубузу къура эдик буса, миллетчиликни масъаласы арадан оьзлюгюнден таяр эди. Бу гезикде масъаланы Ислам динден гъышда чечмеге бажарылмайгъанни гёребиз. Бу ва бу кепдеги масъалаланы чечмекни уьстюнде нечакъы къаст къылсакъ да пайда болмас, эгер дин уйретеген рагъат англашылагъан затланы яшавгъа чыгъармагъа къарамасакъ.

Магъаммат КЪАЗАНБИЕВ

Нюрлю таварих

Сонг Али: «Куфагъа, Мадаинге баргъан гиши шу «Аман» байракъгъа гелген гиши – аминдир!» – деп кычыртды.

Хаварижлер 12 минг эди; якъ-якъгъа гетип, 4 минг къалды. Дагъы да Али алар башлагъынча дав башламай турагъанда, алар бир-бирине кычырышып, Алини халкъына чабып, дав этип йибердилер.

Алини халкъы эки бёлнюп, аланы ортагъа алып, дёрт де мингни кырып битдирдилер. Тек тогуз гиши къачып къутулду, дагъы бири де сав къалмады. Алини халкъындан экигине-эки гиши олды. Али айтгъан сёз герти чыгып, караматы загъир болду. Сонг Али Шамгъа бармагъа заманы болмай, Муъавият къуру Шам якъда, Али башгъа вилайтланы барында халипалыкъ этип, къалдылар.

Бир керен Абдулагъ Аббас огълы, хаварижлерден бирлери Алини сёгедилер деп эшитгенде, барып алагъа: «Аллагъны сёгегенигиз кимдир?» – деди. Алар: «Аллагъ сакъласын! Бирибиз де ёкъ», – дегенде, Абдулагъ: «Пайгъамбарны сёгегенигиз ким?» – деди. Алар: «Аны сёкмекден Аллагъ сакъласын!» – дедилер. Абдулагъ: «Алини сёгеген бармы?» – деди. Булар: «О чу болду», – дегенде, Абдулагъ: «Пайгъамбар – «Алини сёкген – Аллагъны сёкген гишидир» деп айтгъаны мени эки къулагъым эшитген», – деди.

Али разиялагъу Таала ангъу Сиффин давдан сонг, баягъы Осман заманында ёлдан къайтгъан Мугъаммад Абубакар огълыны Мисругъа вали этген эди. Муъавият Амру булан этген ваъдасына гёре, гъижратны 38-нчи йылында асгер булан Амруну Мисругъа йибериш, дав этип, Мугъаммадны олтюрюп, Мисруда Амру бнул Ас вали болду.

Али разиялагъу Таала ангъуну Фатимату-Ззагърадан тувгъан авлетлери: уъч уланы – Гъасан, Гъюсейн, Мугъсин – бу гиччилей олды; кызылары – Уммукюлсум, Зайнабдыр. Баягъы пайгъамбар намазда ойнатагъан кызы Умаматдан тувгъан бир уланы – органчы Мугъаммаддыр.

Башгъа къатынлардан тувгъан уланлары – Мугъаммад-Гъанафи, Абдулагъ (муну Мухтар олтюрген), Абубакар, Аббас, Осман, Жаъфар, Абдулагъ, гиччи Мугъаммад (бу алтысы да Гъюсейн булан олтюрюлдюлер), Ягъйа, Авну, Умарул-Акбардыр.

Башгъа къатынлардан тувгъан кызылары Рукъийят, Уммумугъсин, Рамлат, Уммугъаниъ, Маймунат, Рамлат, Зайнаб, Уммукюлсум, Фатимат, Умамат, Хаджжат, Уммухайр, Уммусалмат, Уммужаъфар, Жуманат, Такъийятдыр.

Озью оылген сонг артда къалгъан дёрт къатыны: Умамат, бинту Абилгъас Лайла, Асмаъ, Уммубаниндир.

Къазиси Шаригъ Гъарсъ огълы.

Язывчусу – Абдулагъ Абирафиъ огълы.

Къанучусу – Салманул-Фариси.

Шаири-назмучусу – Гъисандыр.

Али разиялагъу Таала ангъу пайгъамбардан 586 гъадис риваят⁷⁵ этди.

АЛИ РАЗИЯЛАГЪУ ТААЛА АНГЪУНУ ШАГЪИД БОЛМАГЪЫ

Хаварижлерден Абдурагъман бину Мулжим, Албарк бину Абдулагъ, Амру бну Бакир – уъчюсю де атлашып: «Куфада – Алини, Димишкъида – Муъавиятны, Мисруда – Амру бнул Асны олтюрюп, халкъны рагъат этейик», – деп сёз этдилер. Уъчюсю де бир вакътиде – рамазанны 17-синде жумъа гюн намазгъа чыкъгъанда олтюррежек болуп, Ибну Мулжим – Куфагъа, Ибну Бакир – Мисругъа, Албарк – Шамгъа гетдилер.

Жабир деген гиши айтды: «Бир гюн, мен де бар туруп, Ибну Мулжим Алиге минме зат тилей гелгенде, Али аны къуллугъун да битдирип, магъа: «Шу мени олтюррежек», – деди. Сонг мен: «Буса, биз аны олтюррейик!» – дедим. Али: «Ярамас! Аны олтюрсегиз, мени ким олтюрер?» – деди.

Гъасан разиялагъу ангъу айтды: «Бир гече атам Алини янына бардым. Магъа атам: «Мен гъали ухлагъанда, пайгъамбарны тюшюмде гёрюп: «Сени уъмметингден кёп кыйыналагъа ёлукъдум, мени инжитдилер», – деп арз этдим. Пайгъамбар: «Сен суйген дуаны эт!» – деди. Мен: «Аллагъым, булардан яхшылагъа – мени, менден яманлагъа – буланы алышдыр!» – деп два этип гёрдюм», – деди. Шо гечени эртенинде Алиге урулду. Албарк Муъавиятны сом этине уруп, оылмей сав болду. Озью тутулгъанда, Муъавиятгъа: «Сагъа сююнч! Бугюн Али олтюрюлдю!» – деди.

Мисруда Амру бнул Ас сыркъав болуп, намазгъа орнунда Харижатны йиберген эди. Ибну Бакир, Амру деп, Харижатны олтюрюп, озью тутулгъанда, Амру: «Сен кимни олтюрдюнг?» – деп сорады. Ибну Бакир: «Харижат деп айталар, мен чи билмеймен», – дегенде, Амру: «Сен Амруну сойдунг. Аллагъ Харижатны сойду деп, аны олтюрдю».

Ибну Мулжим Алини мийисине кылыч уруп, бар аз адамлар да ярылып, ёл берип, кылычын силлеп къачып барагъанда, Мугъират Навфал огълы алдына чыгып, устъюне бир зат ташлап, уруп кылыч-мылыч булан йыгып, тартып кылычын да алып, тутуп Алиге гелтирди. Али: «Муну тутуп сакълагъыз! Мен къолай болсам, озьюм суйгенни этермен. Оылсем, муну да олтюрерсиз», – деди.

Али разиялагъу Таала ангъу, эки гюн туруп, къатыгече сыйлы жанын Аллагъгъа тапшуруп, шагъид болду. Рагъматулагъы аъла ва ала авладигъы ажмаъын!⁷⁶

Алини гёмген сонг, Гъасан разиялагъу Таала ангъу Ибну Мулжимни олтюртдю.

Али разиялагъу Таала ангъу бек адиллик булан 4 йыл халипалыкъ этип, гижратны 40-нчы йылында⁷⁷, 63 яшында дюньдан гёчдю.

Алини Шамгъа бирдагъы давгъа бармагъа хылы болса да, ажжалы йибермеди. Андан сонг Гъасан разиялагъу Таала ангъу халипа болуп, агъар да халкъы: «Муъавиятдан Шамны ал!» – деп къыстап, къоймай, эки табун асгери булан жыйылгъанда, Гъасан ойлашып, эки де табунну кёп якълары кырылмай туруп, бири дост болмажагъын билди. «Шонкакъы муслиманны къанына гирип гюнагълы болман», – деп, алты айдан сонг, оъз ихтияры булан Аллагъ учун халипалыкъны⁷⁸ ташлап, Муъавиятгъа къойду. Пайгъамбар алайгъи ссалам айтгъаны йимик, Гъасанны алты айы да булан халипалыкъны заманы тюз отуз йыл болду.

ТАВСИЯГЪ⁷⁹. Хабаргъа-китапгъа бир къарап чыкъмакъ булан, яхшы англап, жыйып-къуршап алып болмай. Экинчи-уъчюнчю къарагъанда, бек юрекде ерлеше. Шогъар гёре, таварихге герти къарап тюшонген гиши, «Пайгъамбар да, асгъаплар да

мююшлерде олтуруп, инбашларын да кысып, супулукъ юрютуп, халкъдан закат-садагъа умут этип, субгъанлар⁸⁰ тартып олтуруп тургъанмы? Яда – бел бувуп касбу этип, дюнья якъны да ярашдырма къаст этип, динин де, дюньясын да бир кюйде юрютуп, оъзлени, муслиман миллетни оър этмеге чалышып, мыйыкъларын да бурун, тешлерин де чыгъарып юрюгенми?» – деп, шуну арасын анив билсе ярай.

Гъаза вассалам.

75. Риваят этмек – хабар бермек, айтмакъ.

76. «Уллу Аллагъны рагъматы болсун огъар ва ону авлетлерине!»

77. Али разиялагъу ангъу, милядини 661-нчи йылында, 19 январда яраланып, 21 январда гечинген.

78. Гъазрат Алини улусу уланы Гъасан разиялагъу Таала ангъу 661-нчи йыл да, ярым йылы узагъында халипа болуп тургъан. Ол 669-нчу йылда Мадинада гечинген.

79. Тавсиягъ – тапшурув; маслагъат, ой берив; васият этив.

80. Субгъанлар – зувгъанлар.

«Нюрлю таварих» деген текстни ажамчадан гёчюрюп, гъазирлеген ва баянлыкъланы язгъан Гъасан ОРАЗАЕВ.

Гъарамчылар

Нече тюрлю адам бар бу дюнъяда яшайгъан!
Понагъдан къркъмай, гъарам затны ашайгъан!
Адамлар булан бирче дос болуп яшамагъан,
Анасындан тувгъанлы гъалал зат ашамагъан.

Не зат айтып кьойсанг да, бир де уялмай.
Гъарам затгъа семирген къркъарасындагъы эти.
Яшагъан чакъы заман адамча яшамагъан,
Омюрюню ичинде гъалал зат ашамагъан.

Ончакъы узакъ кълмай бу дюнъядан гетесен!
Гъарам затны да ашап, намаз къллып нетесен?
Аталарыбыз чы кеп яшамагъан,
Тек омюрюню ичинде гъарам зат ашамагъан!

Абдурогъман Иразиев,
Дёргели юрт.

Унутмагъыз Аллагъны

Бу дунъяда не къазансанг
Ахыратгъа хазна болур,
Хантав болсанг харап жанынг
Азиреил кълнап алыр.

Намазынгны сонгъа кьоюп,
Къркъшсанг дунъя малынга,
Оразангны да тутмасанг,
Адаршай сени гъалынга.

Атанг булан, ва анангны
Кълнашдырсанг кългъы болуп,
Сен ичген ол гъарам сувунг
Кълнап жанынг агъу болуп.

Уй агълонгуну сен инжитсенг,
Яхшы айтгъанга къллакъ асмай,
Зая болуп омюр гетсе,
Бир сама межитге басмай.

Яшасанг да сен дунъяда,
Чархынгны суйгенин этип,
Гъеч тынгламай уллу айтгъанга
Омюр битди, кълдынг гетип.

Къара къабур, къарангы ер
Токътар гелип Мункар-Накир,
Соравлагъа жавабынг ёкъ
Малаиклер энни гъакир.

Кълнапныкъда кълнап жанынг
Гъеч биревден кеме болмас,
Ахыратда урушбат ёкъ
Понагъларынгны гиши алмас.

Шо саялы дюнъягъызда
Унутмагъыз бир АЛЛАГЪНЫ!!!
Кълнап гюн насип болсун
Шапагъаты Мугъамматны (с.т.а.в.)

Насигъат

Бу аз дунъя, алланмагъыз Илбисге
Терс тюшсегиз кълнап болар чы сизге,
Ойлашмагъыз дунъяны тутарбыз деп,
Не бар бизге, бар затны утарбыз деп.

Сатыв-алыв ишлерде сакъ болугъуз,
Дос-къардашдан гъалаллыкълны алыгъыз,
Ялгъан булан сиз этсегиз савдюгер,
Ахыратда болажакълсыз авдюгер.

Урушбатгъа алланмагъыз сиз гъаман,
Ялгъан шагъат болсагъыз о бек яман.

Айыпсызны тарытсагъыз балагъгъа,
Не бет булан кърарасыз сиз Аллагъгъа?

Аллагъ гечмес кълун гълек этгенни.
Билмежесиз ажжалыгъыз этгенни,
Аякълардан башлар узме жаныгъыз
Тав бастгъандай тербенмес бир саныгъыз.

Кълнапкъсыз гъарам жыйгъан малыгъыз.
Къара къабур, ким билежесиз гълалыгъыз?
Мункар-Накир гелип сорав алажакъл,
Кълнапганынг шонда гъакир болажакъл.

Талайлыны хуржуну толу болур,
Талайсызлар ари-бериге кърар,
Кеме болмас досунгдан, кърдашынгдан.
Аллагъ биле, не гъл гетер башынгдан.

Шо саялы къркъугъуз бир Аллагъдан
Кълнапганы Аллагъ сакълар балагъдан,
Ёкъну-барны айтып питне салмагъыз,
Бек гюнагъ зат, сакъл болугъуз, алмагъыз!

Тетей Абдурогъманова,
Буйнакск шагъар.

Бу дюнъя – уллу тузакъл

Аллагъ бар, Пайхаммар
Гълкъ, Кълуръан нюр.
Аллагълны ёлу – женнет.
Дин юрюп Аллагългъа кълйт,
Понагългъа товба эт.

Дюнъя бош, дюнъя пана.
Кълрап, неге гёрмейсиз?
Дюнъяда кълнапкъсыз чы,
Даимликге оылмей сиз.

Гёресиз ва билесиз
Оьлеген адамланы.
Бош йиберме ярамас
Пайдасыз заманланы.

Ахыратгъа ишлегиз.
Ахырат зорба герти.
Мугъаммат Пайхаммар да
Дюнъяны ташлап гетди.

Дюнъяны сююп яшап,
Кълнапмагъа гълал ёкъ.
Эс де этмей кълаласан
Гелип тие ажжал от.

Уллу умутлар кълала,
Адам йыгълылып ята.
Азирейил малайик
Огълар хабарын айта.

Аллагъл разилик берсе,
Женнетден сув ичире.
Сююнч хабарлар артып,
Понагъллары чечиле.

Сонг гёрерсен яшавну,
Кълнапкъсыз яхшы экенин.
Дюнъя нечик алдата,
Дюнъя бош экенин.

Женнет уйден нюр яна,
Ичинде сют, бал озен,
Дёрт де яны гълури кълыз,
Аривден яна гёзел.

Ишлемек кълнапкъсыз зат!
Ишлемек сени кълнапмай.

Гъл тюрлю арив якъгъа,
Кълрап гёллеринг тоймай.

Малайиклер иш эте.
Сен аша, йыбан, генен.
Кълуръан айтагъан сёллер
Бары да герти иман.

Не затны жанынг сюе,
Болуп кълала, кърдашым.
Дюнъяда гълкъыл жыйып,
Оьзонг кълара ойлалып.

Бу алапат ниъматдан
Кълур кълалма ярамай.
Беш намазны кълалмаса,
Аллагъл яхшы къларамай.

Алданмагълыз дюнъягъа,
Бу дюнъя уллу пана.
Нечесе инсан оьлюп,
Гъл гюн къабургъа бара.

Бу дюнъя леззет тююл
Бу дюнъя уллу тузакъл.
Тузакългъа тюшмегенлер
Женнетде яшай даим.

Оьлюлер Кълуръандан ниъматлана

Оьлгенлени гёре бирев тюшюнде
Савгълатлар жыя дей булар бары да.
Тек бирев жыймай, паракат, сабур.
Токълтагъан дей, савгълатлардан ариде.
Тамашалыкъ этип, бугълар соравгъан:
«Савгълатланы сен жыймайсан неге?» – деп.

Ол да айта: «Мен байман, зорба кеп мени ашым,
Савгълатлар йибере дюнъядан яшым.
Ол Кълуръан охувну гёнгюнден биле.
Савгълатлар магъла янгурдай геле!»

Уланым мени базарда ишлей,
Кълуръан да охуй, сатыв да этип.
«Атама бер, Аллагъл», – деп дуа этген сонг,
Олар геле магъла яшмындай этип!»

Агълып юхусундан, бу адам чалт уяна.
Тюшню тергеме сююп, шо уланны ахтара.
Излей туруп, кеп кълалмай, таба гълзир уланны,
Эринлерин тербетип, охуй туруп Кълуръанны.

Бу адам гълйран бола, тюшге зорба инана.
Дюнъядагъл дуалар, оьлгенлеге бара дей.
Арадан кеп де гетмей, бу янгълдан тюш гёре.
Мен бай деп турагълан, савгълатланы жыя дей.

Уллу тамаша болуп, тюшден уянып кълала.
Мен байман деп турагълан савгълатлар излей алай.
Уланыны янына барып, муну сорайым,
О тюшню аламатын яхшы билмеге ярай.

Бара базаргъла гълзир улан ишлейген ерге.
Улан ёкъ, сорав эте, улан оьлдю деп айта.
Тюшню гертиликлерин дагълы да яхшы билеп,
Сибирип гёзьяшларын, бек пашман болуп кълайта.

Дюнъядагъл дуалар, садагълалар, бары да
Оьлгенлеге бара дей, уллу савгълатлар болуп,
Ниъматлана оьлюлер Кълуръандан, дуалардан.
Бирев шулай хабарлай, алапатларын гёрюп.

Пиражитдин Бекбулатов,
Каспийск шагъар.

СОРАВ - ЖАВАП

– Яшлагъл чапмасын деп, еси ёкъ итни
оьлтюрме яраймы?

– Яшлагъл атыла буса, адамлагъл зарал эте
буса, олай итни оьлтюрме сюннет де дюр.

– Гиччи заманыбызда ата-анам айрылып,
биз атабыз булан кълалдыкъ. Гълал оьсген-
биз ва анабыз булан кълалнама сюебиз,
тек уллуанабыз ва атабыз шону гери ура.
Олагъл гюнагъл тююлму дагълы?

– Ана булан кълалнамагъл гери урмагъл оланы
ихтияры ёкъ.

– Мени ёлдашым намаз этген сонг, кълыз булан
ювукълаша. Молла айтагълан кълуде шолай этме-
ге ярай. Шо тюзму?

– Кълатыны булан ювукълаша буса, пуршав ёкъ. Амма
кълатыны тююл башгъла кълатынгишилеге ювукълукъл
этив зина деп айтылагълан уллу гюнагълардан. Молла
буса, яда англамагълан, яда билими ёкъ жагълал адам.

Аявлу охувчулар, "Мобильный байлав-лукъ" деген рубрика-бызгъа SMS-лер геле. Тюпде шоланы бере-биз. Шолагъа сиз де язмагъа боласыз. Бизин номерибиз: 8988-296-94-22

- Мен совхозда юзюм тарлауда ишлеймен. Шо яраймы?
- Эгер шо юзюмден ичги этиле буса, шо тарлауда ишлеме гери урула.

- Жума намазда биринчи сыдрада намаз кыылгангъа нечик зувап бола?
- Зувап уллу бола. Пайхаммарны ﷺ гъадисинде булай айтыла: «Эгер адамлар имамгъа ва биринчи сыдрада намаз кыылганлагъа болагъан зувапны гъакъында биле эди буса, олар кыылычларын чыгъарып ябушар эди». Амма ибадат зувап учун, женнет учун этилмей, Аллагъны разилигин къазанмакъ учун къаст кыылма тарыкъ.

- Эри кыдыра буса, гадалкагъа барып байлав этмеге яраймы?
- Бирт де ярамай, уллу гюнагъ бола.

- Къыркыгъан яда тарайгъанда чыкыгъан чачланы не эмеге герек?
- Лап да яхшысы - ерге гёмме, ташласа да ярай, тек чачлардан сигъру этип болагъанны билмеге тарыкъ.

- Гелешмишини къолун тутма яраймы?
- Олагъа янгыз ерде де болмагъа гери урулгъан сонг, къолун тутма айрокъда ярамас.

- Къызыяшгъа къашларын алмагъа, ягъынмагъа яраймы?
- Эрине ягъынмагъа ярай, сюннет де дюр, ят гишиге ярамай, гъарам. Къашланы алмагъа буса ярамай (карахат), къыркъса тюгюл.

- Къайынуланьндан намаз бузуламы?
- Бузула.

- Эки де Къул аъзуну ва Аят аль Курсийни язып чыгъаргъанны сюер эдик.
- Къуръан аятланы арап тюгюл башгъа гъарплар булан язмакъ эдепни сакъламайгъанлыкъ бола ва шолагъа башгъача уйренмеге тарыкъ.

- Пес гиймей намаз кыылма яраймы?
- Ярай, тек башына не зат буса да гиймек эргишиге сюннет, айрокъда намаз кыылагъанда.

- Намаз жувунгъан гъалда тырнакълагъа лак сюртюп сонг намаз кыылмагъа яраймы?
- Ярай, тек янгъдан намаз жувунагъанда лакны тайдырмагъа герек.

- 2012-нчи йыл Къыямат гюн бола дегени тюзюм?
- Шо гъакъда янгыз Аллагъу тала биле.

- Ичген адамгъа намаз кыылма яраймы?
- Этеген ишин англайгъан гъалда аз ичген буса, намаз кыылмагъа ярай. Бек эсирген буса айыкъма тарыкъ.

- Эрини яман янын халкъгъа билдирме яраймы? Масала, эр иче, къатынгъа намаз кыылма четим бола.
- Эгер де башгъалагъа айтып, олар да огъар таъсир этип пайда боларгъа умут бар буса, шо негет булан айтса ярай.

- Эртенги намазгъа чакъыргъан сонг, нече минутдан намаз кыылмагъа ярай?
- Азандан сонг 15 минутну ичинде намаз кыылмагъа лап яхшы деп санала.

- Гийилмейген эсги опуракъны яллатмагъа яраймы?
- Ярай, тек пакъыр яшайгъанлагъа берсе яхшы.

- Мен атасыз-анасыз 16 йыллыкъ етиммен, Аллагъ сынаимы экен? Озьюмню талайсыз гёремен ва уллу болгъанда сама насип болармы экен магъа?
- Насипли болмакъ учун Аллагъны ёлунда къаст кыылмагъа тарыкъ. Бу яшавда берилеген къыйынлыкълагъа, сынавагъа чыдап болсакъ, саламатлыкъ гёрсетсек, ахыратда уллу шабагъат гёрерге умут уллу.

- Эки йыл битмесе де, тек семиз буса, гъайванни къурманлыкъгъа сойма яраймы?
- Къурбан союлагъан гъайвангъа эки йыл битмек борч, къойну бир йыл битгенин де сойма ярай.

- Тувгъан яшгъа Рустам деген ат къойма яраймы?
- Ярама чы ярай, тек ондан да яхшы болур пайхаммарланы яда асгъапланы атын берсе. Къыямат гюн гъар адамны атын айтып чакъырагъанда да эрши аты булангъы адамлагъа башгъаланы алдында уялма тюшежек.

- Къабургъа гюллер гёмме яраймы?
- Ярай, сюннет де дюр.

- Къабурланы янындан обътегенде не охула ва къайсы дуа этмеге тарыкъ?
- Имам Навави «Шарху муслим» деген китабында гелтирген гъадисде къабурлардан обътегенде Пайхаммарны ﷺ айтагъан бу сёзлени яза: «Ассаламу алайкум дара къавмин муъминин ва инна иншааллагъу бикум лахикъун».

Рузнама						
Апрель						
Дни	Утренний.	Восход	Обеденный	Послеобеден.	Вечерний	Ночной
1	3.50	5.29	12.00	15.27	18.18	19.44
2	3.48	5.27	12.00	15.27	18.19	19.46
4	3.44	5.23	12.00	15.28	18.21	19.49
6	3.40	5.19	12.00	15.29	18.23	19.52
8	3.36	5.16	12.00	15.30	18.26	19.55
10	3.32	5.12	12.00	15.31	18.28	19.57
12	3.28	5.09	12.00	15.32	18.31	20.00
14	3.22	5.05	12.00	15.33	18.34	20.04
16	3.18	5.01	12.00	15.33	18.36	20.07
18	3.13	4.58	12.00	15.34	18.38	20.10
20	3.10	4.56	12.00	15.35	18.40	20.13
22	3.05	4.53	12.00	15.35	18.42	20.15
24	3.01	4.50	12.00	15.36	18.44	20.19
26	2.57	4.49	12.00	15.38	18.47	20.23
28	2.52	4.44	12.00	15.38	18.49	20.26
30	2.49	4.42	12.00	15.39	18.51	20.29

- Къылмай къойгъан намазланы телеген сонг, язылгъан гюнагълар чаяламы?
- Намаз кыылмаса гюнагъ бола, тек шоланы телеп тайдырса, гюнагъ да тая.

- Ашагъанча алдын «Бисмиллягъ» деп айтмагъа унутуп къаламан. Шону эсде сакъламакъ учун не этмеге яхшы?
- Столну устюне яда гёз гёреген ерге «Бисмиллягъ» деген язывну салмагъа ярай. Ашагъанча басмаланы айтмагъа унутгъан адам, ашап турагъанда эсине гелип: «Бисмиллягъи аля аввалайги ва ахирайги» деп айтмагъа бола. Маънасы: «Аллагъны аты булан ашагъанча да, ашап битгенде де».

- Бензин яда машин май устюне тийсе, намаз кыылма яраймы?
- Шолар нажасгъа саналмай ва намаз кыылмагъа яратыла.

- Солтан деген атны яшгъа такъма яраймы? Аллагъны аты деп эшитген эдим.
- Бу Аллагъны аты тюгюл, тек бусурман ат, яшгъа шолай деп такъмагъа ярай.

- Яш тапгъан къатын 20 гюнден таза болса, намаз башлама боламы яда 40 гюн гетгиче токътама тарыкъмы?
- Таза болгъанман деп эсине геле буса, ол къатын киринип, намаз башламагъа герек.

- Къызыяшлагъа спорт булан машгъул болмагъа буюрамы?
- Спорт булан машгъул болмагъа биревге де борч тюгюл. Савлукъгъа пайда бола буса, спортдан пайдаланма ярай, тек къатынгишилер тыш гёрюнюшюн дин гёрсетеген кюйде сакълама герек ва ярышларда ортакъчылыкъ этип айланмаса яхшы.

- Пайхаммар ﷺ учун Аллагъгъа намаз кыылмагъа яраймы?
- Пайхаммаргъа ﷺ намаз кыылынмай, салават салына.

- Намаз кыылмагъа сюемен, тек бир-бирде сийдигимни тутуп болмайгъан аврувум бар саялы, башламагъа къоркъаман.
- Шариатгъа гёре («Фатхуль муин» деген китапта язылгъан), олай авруву бар адамлар намазны заманы гелгендокъ (азан чакъыргъанны эшитгендокъ) намаз жувунуп тезокъда намаз кыылмагъа гереклер. Шолайлыкъда намаз кыылагъан сув яраву чыкъса да, намазы къабул бола.